

הנר השני לנר תמיד לפי שאין מעבירין על המצוות, וכשנכנס להיכל ממזרח פוגע בו תחילה (רש"י). ויש מפרשים, שלרבי הנר המערבי הוא הנר הסמוך לקודש הקדשים, לפי שבפסוק משמע שרק נר אחד נחשב לפני ה' (רש"י מנחות צח, ב ד"ה מדכתיב, ומב"ם פיה"מ תמיד ג, ט). ולרבי אלעזר ב"ר שמעון המנורה מונחת בין צפון לדרום לרוחב ההיכל, והנר המערבי הוא הנר האמצעי, שפתילתו נטויה לכיוון מערב [קודש הקדשים], ושאר הנרות פתילתם נטויה לעבר הנר האמצעי (רש"י, רש"י מנחות צח, ב ד"ה מצדד).

שְׁנוֹתָן בְּהַ שְׁמֹן קְמַתָּהּ חֲבֵרוֹתֶיהָ, נותן בה חצי לוג שתוכל לדלוק בלילות טבת הארוכים, ובחודשי הקיץ המשיכה המנורה לדלוק בבוקר (רש"י, רש"י זבחים יא, ב ד"ה מדהת). ויש מפרשים שבחודשי הקיץ כיבו את המנורה בבוקר (רש"י מנחות פט, א ד"ה ושיעור, ראב"ד תמיד ג, ט). או שבקיץ היו עושים פתילות עבות כדי שיכלה השמן בבוקר (רש"י מנחות שם, ריטב"א).

וְבָהּ הָיָה מְסִים את ההטבה, ששאר הנרות מטיב אותם בבוקר ומדליק אותם בין הערביים, אך הנר המערבי שהיה דולק בנס כל היום, לא היה מטיב אותו בבוקר, אלא בבין הערביים מחזיק את הפתילה בידו או נותנה לכלי אחר כשהיא דולקת, מטיב את הנר המערבי ומדליקה מהפתילה שבידו, ולבסוף מדליק את שאר הנרות מהנר המערבי (רש"י). ואין יכול להדליק את שאר הנרות מהפתילה שבידו, לפי שנאמר 'להעלות נר תמיד', ומשמע שהיה במנורה נר קבוע להדליק ממנו את הנרות האחרים (תוס' מנחות פו, ב ד"ה ממנה, ריטב"א המייחס לר"ן בדת רש"י). ויש מפרשים, ובה היה מסיים את ההדלקה, שהיה מדליק את כל הנרות מהנר המערבי הישן, ואחר כך מטיב את הנר המערבי ולבסוף הדליק אותו מהנרות האחרים (תוס', תוס' מנחות שם).

מֵאֵי הָיָה עֲלָהּ, ואף שאביי סבר שמותר להדליק נר מנר על ידי קיסם כשמואל (לעיל ע"א), כאן סוברת הגמרא שהלה כרב שאסור להדליק נר מנר על ידי קיסם, ואף שהסקנו שמותר להדליק מנר לנר בלי קיסם כשם שבמנורה הדליקו מנר לנר ללא קיסם, עדיין יש להסתפק שמא נר חנוכה חמור ממנורה, ואסור להדליק בו מנר לנר גם ללא קיסם, מהטעם המבואר בסמוך (תוס', וראה בתוס' ת' נוסף שספק הגמרא כאן הוא לשמואל).

אֵי הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מְצוּה מְדַלְקִין מִנֵּר לְנֵר, כשם שבמנורה מדליקים מנר לנר כשאינו מדליק על ידי קיסם, ולא חוששים לכך שמכחיש את הנר המערבי (רשב"א).

וְאֵי הַנְּחָה עוֹשֶׂה מְצוּה - ועיקר מצוות תלוי בהנחה (רש"י), ואף שההדלקה גם מצוה היא, אך אינה עיקר המצוה (ריטב"א). ויש מפרשים, שהמצוה היא רק בהנחה, ובהדלקה אין מצוה כלל (רשב"א).

אֵין מְדַלְקִין מִנֵּר לְנֵר, הואיל ובשעה שמדליק את הנרות אינו מקיים מצוה, דומה הוא למי שמדליק מנר לנר על ידי קיסם שבשעת הדלקת הקיסם אינו מקיים מצוה, ומכיון שהגמרא להלן מסיקה שהדלקה עושה מצוה, יכול להדליק מנר לנר ללא קיסם (רשב"א, וראה בברכת אברהם ג, ד, שגם לרש"י סוּבַר שֶׁלֹּא הִנַּח עוֹשֶׂה מְצוּה יֵשׁ מְצוּה בַּהֲדַלְקָה, מכל מקום כיון שההדלקה אינה עיקר המצוה, כשמדליק מנר לנר יש בזה ביזוי מצוה, כיון שהנר שממנו מדליק מתקיים בו עיקר המצוה).

אֶבֶל בְּקִינָא אֶסֶר שְׂמוּאֵל משום ביזוי מצוה (רש"י), ואף ששמואל התיר (לעיל ע"א) להרצות מעות כנגד נר חנוכה ולא חשש לביזוי מצוה, היינו משום שאינו משתמש בגוף הנר אלא נהנה מאורו, אך להשתמש בגוף הנר לצורך חולין אף לשמואל אסור משום ביזוי מצוה (בעל המאור).

הָא תְּהוִי תִּיּוֹבְתָא, שכשם שמתיר להדליק בקינא לצורך מצוה, כך צריך להתיר לשקול דינרים לצורך חילול מעשר שני (רש"י). ואף אם נאמר שמעשר שני בגבולין אסור בהנאה, אין לאסור משום כך לשקול דינרים לצורך חילול מעשר שני, שכיון ששוקל דינרים לצורך מצוה של חילול מעשר שני, אינו נחשב כנהנה מאיסורי הנאה ש'מצוות לאו ליהנות ניתנו' (מנחת ברוך לד, לדעת השאגת אריה צז, וראה באבי עזרי מעשר שני ג, יט, שתמה על דבריו).

גִּיּוּרָה שְׂמָא לֹא יִכְּוֵן מְשַׁקְלוֹתֶיהוּ - שמא ימצא לאחר שקילת המעות שחסרים הם ואינם ראויים לפדיון מעשר שני, או שמא ימצא שמשובחים הם ולא ירצה לפדות עליהם מעשר שני.

וְקָא מְפִיק לְהוּ לְחוּלִין - וישארו המעות חולין כמות שהם (רש"י). ויש שפירש, שחששו שמא פירות המעשר שני יחסרו, וכשיפדה מעשר שני אחר על המעות ששקל כנגדם, נמצא שפודה מעשר שני בפחות מדמיו (רמב"ם מעשר שני ג, יט, וראה בלח"מ חנוכה ד, ט, שלדברי הרמב"ם מובן היטב לשון הגמרא 'וקא מפיק להו לחולין'), ולדבריו, אסור לשקול מעות המיעודות לפדיון מעשר שני גם כנגד פירות חולין שמא יחסרו, ולא רק כנגד פירות מעשר שני (לח"מ חנוכה שם, וראה במרכבת המשנה שם).

ובהדלקת נרות על ידי קיסם אין לחוש לכך שימלך ולא ידליק את הנר. ועוד, שגם אם ימלך ולא ידליק בו נר של מצוה, יכבה את הקיסם ולא ישתמש בו כלל, ואין זה ביזוי מצוה (ריטב"א). ויש אומרים, שאסור להדליק מנר לנר על ידי קיסם במקום שיש לחוש שהרוח תכבה את הקיסם, כשם שחששו שמא לאחר שישקול את המעות לא יפדה עליהם מעשר שני (תרומת הדשן קז, ב"א א"ח תרעו ד"ה כתוב בתרומת הדשן, וראה בשפ"א שלפירוש הרמב"ם הנ"ל בגמרא אין מקור לחידושו של התרומת הדשן).

וְכִי לְאוֹרָה הוּא צְרִיךְ אהרן הכהן כשהיה נכנס למשכן, **וְהָלָא כָּל אֲרַבְעִים שָׁנָה וְכוּ', לֹא הָלְכוּ אֵלָא לְאוֹרֵהוּ**, ועמוד הענן האיר להם בכל המקומות, וכשהסתכלו על חבית ראו מה יש בתוכה (תוס', ספר הישר לר"ת חידושים קעח). ויש מפרשים, שקושיית הברייתא 'וכי לאורה הוא צריך', וכי הקב"ה צריך לאורו של המשכן, שהרי כל העולם הולך תמיד לאורו [וכקושיית התוס'], אך הדלקת המנורה אינה להאיר לשכינה, אלא לכבוד השכינה היא כדרך שמדליקים נרות בבתי כנסיות, כמו שכתוב (ישעיה כד, טו) 'באורים כבדו את ה'', מכל מקום כיון שבמדבר האיר להם הלילה כיום, אפילו מדרך כבוד אין טעם להדליק את המנורה (מהר"ט, וכע"ז בשפ"א מנחות פו, ב).

זו גַּר מְעַרְבֵי - נחלקו התנאים (מנחות צח, ב) איך העמידו את המנורה בהיכל (ההיכל היה בנוי ממזרח למערב, פתחו ממזרח וקודש הקדשים במערב). לרבי המנורה עמדה באופן שנרותיה היו בין מזרח למערב לאורך ההיכל, ולדעתו הנר המערבי שנאמר בו 'לפני ה' הוא הנר המזרחי השני, שהוא יותר לפני ה' מהנר המזרחי הראשון [שהוא הראשון לכיוון הפתח]. וקבעו חז"ל את